

Λίλια Γ. Μπιλοούσοβα - ιστορικός, αρχειονόμος, υποψήφια διδάκτωρ Ιστορίας, συντάκτρια του τηλεοπτικού σταθμού «ΓΚΡΑΝΤ». 1985 – 2018 εργαζόταν στο Κρατικό Αρχείο της Οδησσού ως αρχειονόμος, επικεφαλής τμήματος αξιοποίησης εγγράφων, δημοσιευμάτων και διεθνών σχέσεων, Υποδιευθύντρια και εκτελούσα χρέη Διευθύντριας. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα καλύπτουν την ιστορία των εθνικών μειονοτήτων της Νότιας Ουκρανίας (Έλληνες, Γερμανοί και Μεννονίτες, Εβραίοι, Ιταλοί, Πολωνοί, Ελβετοί, κλπ.), την ιστορία της Οδησσού και της Παρευξείνιας περιοχής, προβλήματα αρχαιογραφίας και μελέτης των πηγών. Εμπνευστής της σειράς εκδόσεων «Μελέτες του Κρατικού Αρχείου της Οδησσού», η οποία από το 2000 αριθμεί ήδη 46 τόμους. Το συγγραφικό της έργο αποτελείται από 10 μονογραφίες, 20 επιστημονικές και ενημερωτικές εκδόσεις και 185 άρθρα, που δημοσιεύθηκαν στην Ουκρανία, Ελλάδα, Γερμανία, Βουλγαρία και στις ΗΠΑ. Μέλος του ΔΣ του Μουσείου Φιλικής Εταιρείας στην Οδησσό, του ελληνικού Ιστορικού Συλλόγου «ΚΙΡΙΕ», Αντιπρόεδρος του Επιστημονικού Συλλόγου Ιστορίας Διπλωματίας και Διεθνών Σχέσεων της Ουκρανίας.

ΕΚΤΑΚΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Πληροφοριακός πόλεμος για την Ουκρανία μέσα από τις σελίδες του Έντυπου Τύπου της Αθήνας

Η έναρξη της λειτουργίας της Έκτακτης Διπλωματικής Αποστολής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας στην Ελλάδα χρονολογείται από τις 6 Ιανουαρίου 1919 (Χρονογράφος 22, σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών), με την εντολή του Επικεφαλής του Διευθυντηρίου Β. Βυννυτσένκο και του Μέλους-Γραμματέα Φ. Σβετς. Κατά τη διάρκεια των σχεδόν δύο χρονών, οι πρώτοι Ουκρανοί διπλωμάτες στην Ελλάδα επέδειξαν ένα δύσκολο και επιμελές έργο για την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας. Ο Επικεφαλής της Διπλωματικής Αποστολής Φ. Ματουσέβσκι, ο Σύμβουλος Μ. Π. Λεβύτσκι (από 21.10.1919 εκτελών καθήκοντα του Επικεφαλής), ο Γραμματέας Σ. Ραφάλσκι και Λ. Λαμπριανίδης, οι Ακόλουθοι Ν. Γρυνέβιτς και Ε. Γλούσμαν, οι εκπρόσωποι της Κυβέρνησης Π. Γαλαγάν και Ζ. Ρέιζε έχουν συμβάλλει σημαντικά στο έργο της ανοικοδόμησης των Ουκρανο-Ελληνικών σχέσεων.

Οι πρώτες επαφές του Επικεφαλής της Διπλωματικής Αποστολής της Ουκρανίας με τους διπλωμάτες άλλων κρατών υπέδειξαν, ότι οι Ευρωπαίοι έχουν περιορισμένες και ίσως αλλοιωμένες πληροφορίες για την πραγματική πολιτική και οικονομική κατάσταση στην Ανατολή, ωστόσο δε γνωρίζουν το παρελθόν της Ουκρανίας και σχεδόν δεν μπορούν να διαμορφώσουν εικόνα για το μέλλον της σε μια καινούρια μορφή. Μια τέτοια κατάσταση απαιτούσε από την Ουκρανική Διπλωματική Αποστολή άμεση εργασία και ιδιαίτερα στο χώρο της ενημέρωσης. Πεδίο μάχης έγιναν οι σελίδες των εφημερίδων και περιοδικών,

που εκδιδόταν στην Αθήνα, καθώς ο έντυπος τύπος άλλων χωρών της Ευρώπης (της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Τσεχίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Ελβετίας), που κυκλοφορούσε στην Ελλάδα και διέθετε τις πληροφορίες του, προκειμένου να αναδημοσιευτούν στον ελληνικό έντυπο τύπο. Μια απόλυτη επίτευξη της Αποστολής ήταν η ίδρυση του δικού της Γραφείου Τύπου και η έκδοση του «Ελληνο-Ουκρανικού Αγγελιαφόρου» στην ουκρανική και γαλλική γλώσσα. Και ακριβώς η δύναμη του λόγου αποτέλεσε το μοναδικό διαθέσιμο όπλο για την Αποστολή, που έδωσε θετικά αποτελέσματα στην αντίληψη ιδέας της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας παγκοσμίως.

Μια ματιά στην Ουκρανία του 1919-1920 από την Ευρώπη, μέσω πρίσματος του Έντυπου Τύπου της Αθήνας. Το θέμα αυτό φαίνεται εξαιρετικά επίκαιρο. Εξάλλου, το υλικό δίνει μια έντονη αίσθηση της εποχής και των δραματικών γεγονότων όχι μόνο του παρελθόντος, αλλά και του παρόντος.

Τα πρώτα διπλωματικά βήματα: η αναζήτηση φίλων

Στις 26 Ιανουαρίου οι εκπρόσωποι της Διπλωματικής Αποστολής αναχώρησαν από το Κίεβο για την Ελλάδα και στις 2 Μαρτίου 1919 έφτασαν στον προορισμό τους. Ο Φ. Ματουσέβσκι σημείωσε στο ημερολόγιό του: «Μεγάλη η χαρά... Δεν πιστεύαμε ότι θα φτάσουμε στην Ελλάδα. ... Η ημέρα λαμπρή, ηλιόλουστη, ζεστή. Η Αθήνα – με τα μεγαλειώδη συν-

τρίμμια της Ακρόπολης. Με γεμίζει αίσθημα χαράς, θλίψης, και ... φόβου» [1].

Την επόμενη μέρα ο επικεφαλής της Αποστολής συγκάλεσε το πρώτο Συμβούλιο, όπου ορίστηκαν οι κύριες κατευθύνσεις της εργασίας [2].

Μία από τις πρώτες κινήσεις ήταν η δημιουργία δι-αυλων επικοινωνίας με το Υπουργείο των Εξωτερικών Υποθέσεων της Κυβέρνησης του Ελευθέριου Βενιζέ-λου, με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Διομήδη. Ήταν δύσκολο, λαμβανομένου υπόψη ότι η Ουκρανική Λαϊκή Δημοκρατία δεν ήταν αναγνωρισμένη.

Η πρώτη επίσκεψη στο Υπουργείο Εξωτερικών πραγματοποιήθηκε στις 5 Μαρτίου 1919 και είχε διάρκεια μίας ώρας. Η αποδοχή ήταν ευγενική και ευ-χάριστη, όμως ο Α. Διομήδης αρνήθηκε να λάβει τα διαπιστευτήρια του Διευθυντηρίου προς την Κυβέρ-νηση της Ελλάδας, δηλώνοντας ότι αυτό δεν μπορεί να γίνει επισήμως, μέχρι να διευθετηθεί το θέμα της Ουκρανίας στη Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι. Ταυ-τόχρονα, ο ίδιος δήλωσε ότι οι εκπρόσωποι της Ου-κρανικής Κυβέρνησης μπορούν να υπολογίζουν στην παραδοσιακή φιλοξενία της Ελλάδος [3].

Κατόπιν της επισκέψεως αυτής, ο Φ. Ματουσέβσκι ξεκίνησε τη σύνταξη εγγράφου για την παρουσίαση της Ουκρανίας και στις 12 Απριλίου δόθηκε στον Α. Διομήδη «Μνημόνιο προς την Ελληνική Βασιλική Κυβέρνηση εκ μέρους της Έκτακτης Διπλωματικής Αποστολής της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας», στην ουκρανική και γαλλική γλώσσα. Στις 8 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη του Φ. Ματουσέβσκι στον Μητροπολίτη Αθηνών, ο οποίος εξέφρασε την ελπίδα, πως η ανεξάρτητη πολιτική ύπαρξη θα δώσει στην Ουκρανία και μια ανεξάρτητη Εκκλησία.

Κατά το μήνα Απρίλιο και Μάιο, ο Φ. Ματουσέβσκι επισκέφθηκε τους Πρέσβεις των ΗΠΑ, της Αγγλίας, της Ιταλίας, της Γαλλίας, της Ρουμανίας, της Ολλαν-δίας, της Βραζιλίας και της Περσίας· συναντήθηκε με τους Επιτετραμμένους της Ισπανίας και του Βελγίου [4]. Τέλος Ιουνίου, στην Αθήνα έφθασε η Διπλωμα-

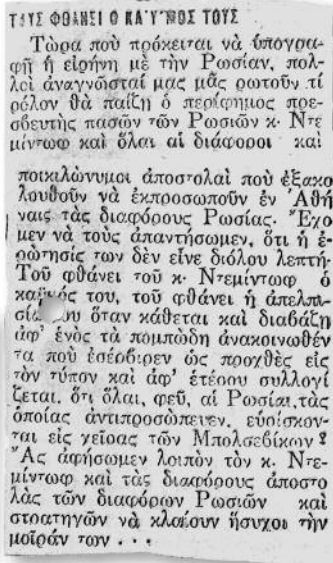
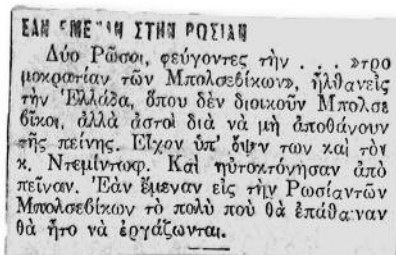
τική Αποστολή της Γεωργίας, η οποία υποστήριξε τη Διπλωματική Αντιπροσωπεία της Ουκρανίας, υπο-γραμμίζοντας ότι οι Ουκρανικές απαιτήσεις είναι απόλυτα δικαιολογημένες [5].

Ο Φ. Ματουσέβσκι δεν κατάφερε να δημιουργήσει σχέσεις με τον Σέρβο διπλωμάτη, επειδή ο τελευταίος αρνήθηκε τη συνάντηση, με πρόσχημα έλλειψης γνώσεων της Ουκρανικής υπόθεσης, από την πλευρά της Κυβέρνησής του. Όμως, ο κύριος αντίπαλος του Επικεφαλής της Ουκρανικής Διπλωματικής Αποστο-λής στο διπλωματικό πεδίο ήταν ο Ελίμ του Παύλου Ντεμίντωφ, ο Δούκας του Αγίου Δονάτου και τελευ-ταίος Πρεσβευτής της Τσαρικής Ρωσίας στην Ελ-λάδα. Αυτός, μετά την πτώση της αυτοκρατορίας, έμεινε στην Αθήνα, και αν και δεν κατείχε πλέον το υψηλό αξίωμα του επισήμου, συνέχιζε να αντιπροσω-πεύει τα συμφέροντα των Ρώσων μοναρχικών στην Ελλάδα. Την 1η Απριλίου στον ντόπιο έντυπο τύπο δημοσιεύθηκε η συνέντευξη του Ντεμίντωφ αναφο-ρικά με την Ουκρανική Διπλωματική Αποστολή, στην οποία επανειλημμένα χρησιμοποίησε εκφράσεις τύπου «η λεγόμενη Ουκρανία», «κάποια Ουκρανία». Φυσικά, ύστερα από αυτό, ο Φ. Ματουσέβσκι θεω-ρούσε αδύνατον να δεχθεί ακόμη και μια λεγόμενη «τυχαία» συνάντησή» [6].

Στον καινούριο χώρο της ενημέρωσης

Η άφιξη της Ουκρανικής Διπλωματικής Αποστολής στην Ελλάδα δεν έμεινε απαρατήρητη από τον Ελλη-νικό Έντυπο Τύπο, ο οποίος πληροφόρησε την κοι-νωνία για το γεγονός αυτό. Η αλήθεια είναι, ότι ο Επικεφαλής της εξεπλάγη με τη συνέντευξή του σε μία από τις εφημερίδες, η οποία δεν είχε δοθεί ποτέ προσωπικά από τον Φ. Ματουσέβσκι. Στην εφημε-ρίδα αναφερόταν ότι, σύμφωνα με τη δήλωσή του, η Ουκρανία δεν έχει ανάγκη τον ελληνικό στρατό, όμως χρειάζεται την τεχνική υποστήριξη. Εκείνη την εποχή, στα πλαίσια της Τριπλής Συνεννόησης (Τρι-

919 – 1920. Ο ελληνικός Τύπος για την Ουκρανία. / ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας, Κίεβο. - Φ. 4441. - Οπ. 1. - Υπ. 10. Φύλ. 84, 6. Υπ. 11.

πλής Αντάντ), η Ελλάδα ετοίμαζε στρατιωτική αποστολή στο Νότο της Ουκρανίας, ενώ οι Έλληνες εξέφραζαν τη δυσαρέσκειά τους. Γενικά, η δημιουργία επαφών με τον Τύπο απαιτούσε λεπτό χειρισμό και μελέτη όλου του φάσματος του πολιτικού προσανατολισμού των τοπικών και των ξένων εκδόσεων.

Στις αρχές της άνοιξης του 1919, η Ουκρανία βρέθηκε στο επίκεντρο της προσοχής εκ μέρους του Έντυπου Τύπου της Ευρώπης, λόγω των συζητήσεων στη Διεθνή Διάσκεψη Ειρήνης, γύρω από το θέμα του μέλλοντος της Ουκρανίας. Τη δραματική αυτή περίοδο μαρτυρούν οι σελίδες εφημερίδων της Ευρώπης, και συγκεκριμένα, αυτών της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ελλάδος, στις οποίες αποτυπώθηκε όλη η οξύτητα των διαβουλεύσεων περί της ικανότητας του Ουκρανικού Λαού και της πνευματικής ηγεσίας της Χώρας, στη δημιουργία του δικού τους Κράτους.

Εκείνο το Μάρτιο, ο Έντυπος Τύπος αντιμετώπισε το θέμα της Ουκρανίας με επιφύλαξη και δισταγμό. Η Αποστολή δεν μπορούσε να αναπτύξει τη δραστηριότητά της σε αυτή την κατεύθυνση για δύο λόγους. Αφενός, κατά τη συνάντηση με τον Υφυπουργό Εξωτερικών της Ελλάδος, στον Ουκρανό διπλωμάτη εκφράστηκε η επιθυμία προσωρινής αναμονής στο θέμα

της ανακοίνωσης της άφιξης της Αποστολής στην Ελλάδα και, αφετέρου, κατά τη διάρκεια της πρώτης επίσημης επίσκεψης του Φ. Ματουσέβσκι, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος Ελ. Βενιζέλος και ο Υπουργός Εξωτερικών Α. Διαμήδης βρισκόντουσαν στο εξωτερικό και ως εκ τούτου, η Κυβέρνηση δεν είχε σαφείς οδηγίες για το χειρισμό του Ουκρανικού ζητήματος. Για το λόγο αυτό, προτού ξεκινήσει τη συνεργασία της, η Αποστολή θα έπρεπε να είχε πραγματοποιήσει μια αναλυτική μελέτη αναφορικά με την πολιτική προσέγγιση και τον πολιτικό προσανατολισμό κάθε είδους του Έντυπου Τύπου, όπως και την επιρροή του στην Ελληνική κοινωνία.

Ο Ελληνικός Τύπος του 1919 με το βλέμμα του Ουκρανού διπλωμάτη

Το καθημερινό έντυπο τύπο ο Φ. Ματουσέβσκι διαχώρισε σε τέσσερις κατηγορίες. Η κατηγορία Φιλελεύθερου Τύπου (βενιζέλικο-κρατικού) συμπεριλάμβανε τις εξής εφημερίδες: τις πρωινές «Le Messenger d'Athènes», «Ελεύθερος Τύπος», «Πατρίς», «Αστήρ» και τις απογευματινές «Εστία», «Βαλκανικός Ταχυδρόμος», «Εθνος». Ο Τύπος της Αντιπολίτευσης συμπεριλάμβανε τις εφημερίδες «Εμπρός»,

Το διπλωματικό διαβατήριο του Επικεφαλής της Έκτακτης Διπλωματικής Αποστολής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας στην Ελλάδα του Φέντιρ Π. Ματουσέβσκι, με ημερομηνία έκδοσης 22 Ιανουαρίου 1919 με αριθμό 641 στο Κίεβο. / ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας, Κίεβο. - Φ. 4441. - Οπ. 1. - Υπ. 22. Φύλ. 1-1 πάνω.

«Πολιτεία», «Ένωσις», «Πεποίθησις», «Νέον Πνεύμα», «Αθηναϊκή», «Αστραπή». Οι σοσιαλιστικές εκδόσεις ήταν οι εφημερίδες «Ριζοσπάστης» και «Κοινωνία». Ως ανεξάρτητες εκδόσεις θεωρούνταν οι «Νέα Ελλάς», «Αθήναι», «Νεολόγος» και «Le progres d'Athènes», στην γαλλική γλώσσα. Ο τύπος των Αθηνών απαρτιζόταν από τις επτά πιο σημαντικές εκδόσεις: οι εβδομαδιαίες «Αιών», «Νεοελληνική Επιθεώρησις», «Παρνασσός», «Νουμάς», «Μέλλον», «Πλούτος», «Ελλάς» και η μηνιαία έκδοση «La revue de Grece», στη γαλλική γλώσσα [7].

Μόνο μετά τον ένα μήνα διαμονής στην Αθήνα, δημοσιεύθηκε η πρώτη συνέντευξη του Φ. Ματουσέβσκι στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος», μίας από τις μεγαλύτερες επιρροής εφημερίδας του Φιλελεύθερου Τύπου, με τη μεγαλύτερη απήχηση στην Ελλάδα. Ως πρώτο και πιο σοβαρό εχθρό της Ουκρανίας, ο Ουκρανός διπλωμάτης θεωρούσε την πλήρη άγνοια των Ελλήνων περί του γεγονότος για το τι είναι η Ουκρανία, ποιος είναι ο Ουκρανικός Λαός και ποιες πραγματικά φιλοδοξίες έχει. Ως το δεύτερο εχθρό θεωρούσε «τις ευσυνείδητες εχθρικές δυνάμεις», οι οποίες εξ αρχής είχαν φροντίσει να δημιουργηθεί μια προκατειλημμένη άποψη της Ελληνικής κοινωνίας ενάντια στην Ουκρανία, μέσω «προώθησης των ψευδών πληροφοριών και κουτσομπολιών, που με τόσο ζήλο μαγειρεύει η κουζίνα της Πολωνίας και της Μόσχας». Η Ουκρανία και οι Ουκρανοί παρουσιάζονταν ως «Εβραίο-αυστριακή φαντασία», ως μπολσεβίκοι Β' κατηγορίας, και η Ουκρανική Αποστολή – ως αυτοαποκαλούμενη αντιπροσωπεία της πλασματικής κυβέρνησης της πλασματικής Ουκρανίας» [8].

Χωρίς αρκετά οικονομικά μέσα για την προμήθεια μιας γραφομηχανής με Ελληνικό αλφάβητο και για την κάλυψη της αμοιβής μεταφραστή, ο Φ. Ματουσέβσκι επικέντρωνε τις προσπάθειές του στη συγκέντρωση και επεξεργασία των πληροφοριών για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ήδη, στις 20 Αυγούστου 1919, στον Ελληνικό Τύπο δημοσιεύθηκαν 123 άρθρα – συνεντεύξεις του Επικεφαλής της Διπλωματικής Αποστολής της Ουκρανίας, άρθρα των ελληνικών εφημερίδων για την Ουκρανία και πληροφορίες, που δημοσιεύθηκαν στον Τύπο υπό την επήρεια του έργου που εκτελούσε η Διπλωματική Αποστολή.

Ο Φ. Ματουσέβσκι επισήμαινε, ότι ο σοσιαλιστικός Τύπος, μέσω των δύο εκδόσεων – του «Ριζοσπάστη» και της «Κοινωνίας» – πήρε μια ασυμβίβαστη θέση απέναντι στην Ουκρανική Διπλωματική Αποστολή, αφού με τις απόψεις τους υποστήριζε το μπολσεβικισμό και τον πόλεμό του κατά της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας. Ταυτόχρονα, τόνιζε ότι ο Τύπος αυτός εξέφραζε μόνο ένα μικρό μέρος των εργατών της Αθήνας και του Πειραιά και δεν ασκούσε τόσο μεγάλη επιρροή στην κοινή γνώμη. Όσον αφορά άλλες εφημερίδες ο Φ. Ματουσέβσκι τις θεωρούσε, σε γενικές γραμμές, φιλικές προς την Ουκρανική Αποστολή, με εξαίρεση αυτών, που εξαρτιόταν από τις ξένες και πρώην ρωσικές αποστολές. Το καλοκαίρι

του 1919, με πρωτοβουλία του Αρχιμανδρίτη της Διπλωματικής Αποστολής της Ρωσίας στην Αθήνα, εκδίδεται η «Ρούσκαγια γκαζέτα» («Η Ρωσική εφημερίδα»), η οποία έγινε φωνή προπαγάνδας της ιδέας μιας ενωμένης Ρωσίας. Όμως, ανέφερε ο Φ. Ματουσέβσκι, «η εφημερίδα δεν έχει καμία επιτυχία και επιρροή, κατηφορίζει προς το θάνατο και σε λίγο καιρό δε θα υπάρξει» [9].

Ο Ουκρανός Διπλωμάτης παρατήρησε ιδιαίτερότητες στον ντόπιο Τύπο. Οι εφημερίδες των Αθηνών, βάσει των παρατηρήσεών του, κατά την πλειοψηφία τους δεν εκπροσωπούσαν συγκεκριμένους πολιτικούς κύκλους, παρά μετέφεραν τις απόψεις των Διευθυντών ή των Εκδοτών τους. Με βάση αυτό, εξηγείται ο σημαντικός αριθμός τους (έως 30 καθημερινές), καθώς και η πληροφοριακή προκατάληψη. Δυστυχώς, η Αποστολή αδυνατούσε να τηρεί επαφές με το Υπουργείο της και με άλλες ουκρανικές Αποστολές, οπότε λάμβανε πληροφορίες κυρίως από τον Ευρωπαϊκό Τύπο. Ο Φ. Ματουσέβσκι αντιμετώπιζε σημαντικά εμπόδια όσον αφορά τις δημοσιεύσεις στις ντόπιες εφημερίδες για τα Ουκρανικά εθνικά θέματα. Η λογοκρισία υπό τις συνθήκες του στρατιωτικού καθεστώτος στην Ελλάδα, που ανακηρύχθηκε ένα μήνα μετά την άφιξη της Διπλωματικής Αποστολής ήταν ένα ακόμη εμπόδιο στην υπόθεση αυτή. Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, ο ντόπιος Τύπος θα έπρεπε να «υπακούσει τη φωνή της συμμαχίας της τριπλής Αντάντ» [10]. Με αυτές τις ιδιαιτερότητες, ο Επικεφαλής της Αποστολής εξήγησε το γεγονός, ότι το άρθρο του για την κατάσταση στην Γαλικία, καθώς και άλλες πληροφορίες για τη Δυτική Ουκρανική Δημοκρατία και το πολωνικό καθεστώς εκεί, δεν μπορούσαν να δημοσιευθούν στην Ελλάδα.

Ένα κρίσιμο σημείο στη στροφή της αντίληψης του πληθυσμού και της Ελληνικής Κυβέρνησης ο Ματουσέβσκι θεωρούσε τη δημοσίευση μερικών δημοσιογραφικών σημειώσεων για την Ουκρανία στις πιο σημαντικές εκδόσεις. Τη μεγαλύτερη απήχηση είχε το άρθρο του Επικεφαλής της Αποστολής με τίτλο «Ρωσία και Βασιλεύουσα», στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος», το οποίο δημοσιεύθηκε στις 25 Μαΐου, με αφορμή την ομιλία του πρώην Υπουργού Εξωτερικών Υποθέσεων της τσαρικής Ρωσίας Σ. Δ. Σαζόνωφ και του επιφυλλιογράφου πανσλαβιστή Ο. Μ. Μπριαντσάνινοβ, σχετικά με τη σχέση της Ρωσίας με την Κωνσταντινούπολη. Το άρθρο αυτό επισήμανε όλος ο ανεξάρτητος Τύπος, γεγονός που προκάλεσε μεγάλη δυσαρέσκεια στον εκπρόσωπο της Πρεσβείας της Ρωσίας εκείνης της εποχής.

Κατανοώντας, ότι η συνεργασία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είχε την πιο αποτελεσματική επιρροή στην κοινή γνώμη, ο Φ. Ματουσέβσκι επέμενε στην ίδρυση ειδικού Φορέα για την υπεράσπιση της Εθνικής υπόθεσης. Όμως, το έργο αυτό δεν έτυχε να υλοποιηθεί από τον Φ. Π. Ματουσέβσκι: στις 21 Οκτωβρίου 1919, ο πρώτος Ουκρανός διπλωμάτης στην Ελλάδα υπέκυψε στη βαριά ασθένεια. Ο ντόπιος

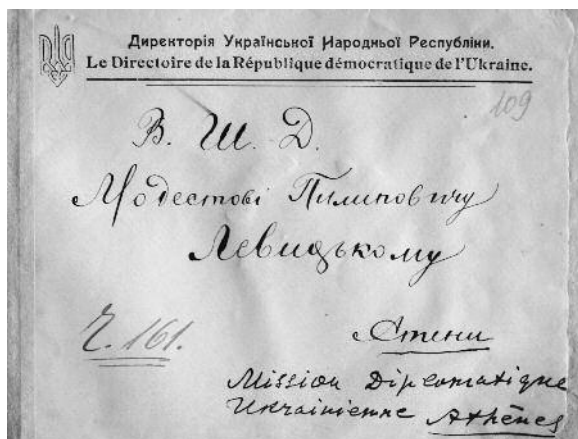
Έντυπος Τύπος εξέφρασε την ειλικρινή του λύπη και τα συλλυπητήρια του για το τραγικό αυτό γεγονός.

Μ. Π. Λεβύτσκι: η συνέχεια του έργου

Την προσωρινή εκτέλεση των καθηκόντων του Επι κεφαλής της Αποστολής, ανέλαβε ο Μόντεστ Πυλύποβιτς Λεβύτσκι, ο οποίος συνέχισε ενεργά τον αγώνα ενημέρωσης [11]. Με πολύ προσοχή παρακολουθούσε τις πολιτικές διαθέσεις των Ελλήνων, τις αντιδράσεις τους σε παγκόσμια γεγονότα, και συγκεκριμένα, τη γνώμη τους για τη Ρωσία. Κατά την πεποίθησή του, πολλές αλλαγές έγιναν στον τομέα αυτόν και ήταν υπέρ της Ουκρανίας – το ενδιαφέρον σταδιακά αύξανε, ενώ το κύρος της «Ενωμένης και Αδιαίτητης», κατά την άποψή του, μειωνόταν. Σε αυτό είχαν συμβάλει και οι απρεπείς εκφράσεις επισήμων προσώπων της Ρωσίας σχετικά με τις ορέξεις τους για τον Πόντο και τη Βασιλεύουσα (Κωνσταντινούπολη), η εξαναγκαστική επιστράτευση των Ελλήνων της Μαριούπολης, του Νοβοροσίισκ και άλλων πόλεων του Ευξείνου Πόντου στο Εθελοντικό Στρατό του Ντενίκιν. Υπήρχαν και αρκετοί υποκειμενικοί λόγοι. Έτσι, η Αθήνα έγινε καταφύγιο για πολλούς πρόσφυγες και μετανάστες από τη Ρωσία· εδώ εγκαταστάθηκαν οι λιποτάκτες του Ντενίκιν, οι Ρώσοι μοναρχικοί, απλοί τυχοδιώκτες, οι οποίοι απέκτησαν τη φήμη ως «ήρωες εστιατορίων» και σε καμία περίπτωση δεν κέρδιζαν τη συμπάθεια του Ελληνικού κοινού.

Βρισκόμενος στο επίκεντρο των ιντρίγκων εκ μέρους της Ρωσικής Πρεσβείας, ο Λεβύτσκι προσπαθούσε να τηρήσει συγκρατημένη στάση και να δημιουργήσει μια θετική εικόνα για τους Ουκρανούς στις διάφορες τάξεις της Ελληνικής κοινωνίας. Έβρισκε προσωπικές επαφές και δεχόταν τις συμβουλές των Ελλήνων, και ενδεικτικά, στο θέμα της βελτίωσης της ενημερωτικής δραστηριότητας. Οι Έλληνες ήταν αυτοί που τον συμβούλευαν να εκδίδει όχι Πολιτικό Δελτίο, αλλά λογοτεχνική και επιστημονική έκδοση «Revue», με πολιτικό ένθετο.

1920. Φάκελος με επιστολή προς τον Μόντεστ Λεβύτσκι στην Αθήνα από τον Α. Μακάρενκο από τη Βιέννη. / ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας, Κίεβο. - Φ. 4441. - Οπ. 1. - Υπ. 4. Φύλλο 109.

Κατόπιν αναλυτικής και προσεκτικής μελέτης του Ελληνικού Έντυπου Τύπου, ο Λεβύτσκι έβγαλε το συμπέρασμα, ότι από τις 47 εφημερίδες και περιοδικά που εκδίδονται στην Αθήνα, μόνο 3 – 4 εκδόσεις δεν πουλάνε τον εαυτό τους σε οποιονδήποτε ικανό να πληρώσει, και μάλιστα αυτές δε διαβάζονται και πολύ. Ως εκ τούτου, υπήρχε ανάγκη έκδοσης ενός περιοδικού, το οποίο θα είχε ανταπόκριση ανάμεσα στους διανοούμενους, βουλευτές, εκπροσώπους Κοινοβουλίου και Κυβέρνησης.

Ουκρανικό Γραφείο Τύπου και «Ελληνο-Ουκρανικός Αγγελιαφόρος»

Πολύ σύντομα στην Αθήνα λειτούργησε Γραφείο Τύπου της Διπλωματικής Αντιπροσωπείας, το οποίο 2-3 φορές την εβδομάδα παρείχε στις τοπικές εφημερίδες πληροφορίες για την Ουκρανία. Κατά τη γνώμη του Λεβύτσκι, υπήρχε εκτίμηση από την πλευρά του Ελληνικού Έντυπου Τύπου, διότι «αυτές δεν περιείχαν ψέματα και οι ίδιοι έτρεχαν σ' εμάς να τις πάρουν». Εξάλλου, η Αποστολή προετοίμαζε για έκδοση το πολυαναμενόμενο «Ελληνο-Ουκρανικό Αγγελιαφόρο»/«Revue Greko-Ukrainienne», που τόσο επιθυμούσε ο Φ. Π. Ματουσέβσκι. Προς τα τέλη του 1919, εκδόθηκαν τα πρώτα δύο τεύχη [12]. Ο Λεβύτσκι κατάφερε να κερδίσει την υποστήριξη ενός γνωστού ιστορικού και πολιτικού, του Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Παύλου Καρολίδη (Κάρλογλου), ο οποίος δημοσίευσε στον πρώτο τεύχος της έκδοσης το τεκμηριωμένο άρθρο του. Επίσης, προς δημοσίευση προώθησε τα έργα του ο Λεωνίδας Παυλίδης, ένας από τους πιο ταλαντούχους νέους Έλληνες συγγραφείς. Παρά τα έντονα οικονομικά προβλήματα, η έκδοση του «Αγγελιαφόρου» συνεχίστηκε για τέσσερις μήνες.

Στις 14 Απριλίου 1920, προς τον Λεβύτσκι απευθύνθηκε με προσωπική του επιστολή από το Βερολίνο, ο αρμόδιος των «Ουκρανικών Εκδόσεων στην πόλη του Κατερνοσλάβ» και συνεργάτης της Πανουκρανικής Συνεταιρικής-Εκδοτικής Ένωσης «Κνυγοσπίλκα», Πιεβγέν Βυροβύι, ο οποίος πρότεινε να συγκεντρωθούν στο εξωτερικό από 1-2 αντίτυπα των καλύτερων λογοτεχνικών έργων της Παγκόσμιας Λογοτεχνίας για παιδιά, να μεταφραστούν, να εκδοθούν και ύστερα να μεταφερθούν στην Ουκρανία. Στον Λεβύτσκι του πρότεινε να συμμετάσχει στην έκδοση σειράς «Βιβλιοθήκη: Δώρα από την ξενιτιά» και να προσφέρει μερικά από τα έργα του, κατά προτίμηση, μυθιστορήματα, παραμύθια και βιβλία της «έξυπνης ψυχαγωγίας» [13].

Εξέλιξη των γεγονότων

Το αρχείο των δημοσιευμάτων στις εφημερίδες, που διατηρήθηκε από τη Διπλωματική Αποστολή, μας δίνει εικόνα για το πόσο πολύ η Ελλάδα ενδιαφερόταν για την Ουκρανία, τι ακριβώς γνώριζαν οι Έλληνες για τα γεγονότα στις Ανατολή, πως παρουσιαζόταν

τα διεθνή γεγονότα και ποια ήταν η στάση της Ευρώπης για το μέλλον της Ουκρανίας. Από την άλλη πλευρά, ο Ελληνικός Έντυπος Τύπος αποτέλεσε πεδίο μάχης ανάμεσα στους υποστηρικτές και οπαδούς της ανεξάρτητης Ουκρανίας.

Όμως, τι ακριβώς γίνονταν στην Ουκρανία από τα μέσα του 1919 και έως τα μέσα του 1920, καθώς και ποια γεγονότα προσέλκυαν το ενδιαφέρον του Ελληνικού Τύπου;

Τον Ιούνιο 1919, ο Ουκρανικός Στρατός της Γαλικίας, υπό τη διοίκηση του Ανώτατου Στρατηγού Μ. Β. Ομελιάνοβιτς-Παβλένκο, κατά την επίθεση του πολωνικού στρατού υποχώρησε προς τα σύνορα με την Ανατολική Ουκρανία, προς τον ποταμό Ζμπρουτς. Ο Στρατηγός αποφάσισε να ενωθεί με τον Ενεργό στρατό της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας. Ενωμένοι, ο στρατός της Γαλικίας και ο Ενεργός, τον Ιούλιο 1919 ξεκίνησαν την κοινή αντιμπολσεβίκικη εκστρατεία προς το Κίεβο – Οδησσό. Κοντά στο Κίεβο συνάντησαν άλλον έναν ρώσικο στρατό – τον Λευκό Στρατό του διοικητή Α. Ι. Ντενίκιν, αρχηγού των Ένοπλων Δυνάμεων της Νότιας Ρωσίας.

Το φθινόπωρο του 1919, ο στρατός της Γαλικίας και ο Ενεργός στρατός της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας αναγκάστηκαν να πολεμούν ταυτόχρονα σε τρία μέτωπα: κατά του Κόκκινου στρατού, κατά του Λευκού στρατού και κατά των ουδέτερο-εχθρικών Πολωνών. Στις αρχές του Δεκεμβρίου 1919, ο Ομελιάνοβιτς-Παβλένκο ανέλαβε καθήκοντα του Αρχηγού του στρατού της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας. Οι στρατιώτες υπέφεραν από βαριά επιδημία τύφου. Δεν υπήρχε καμία δυνατότητα οι Ουκρανοί στρατιώτες να κρατηθούν ενωμένοι, ενώ προκειμένου να διασωθούν αυτοί που απέμεναν, ο στρατός της Γαλικίας προχώρησε σε συμφωνία με το Λευκό στρατό και ο Ενεργός στρατός της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας βρέθηκε σε πολιορκία κοντά στην κωμόπολη Τσουντνίβ (τώρα Περιφέρεια Ζυτόμυρ), όπου πολεμούσε τόσο κατά των μπολσεβίκων, όσο και κατά του Λευκού στρατού· στην ιστορία η περιοχή αυτή αποτυπώθηκε ως «τρίγωνο θανάτου». Η διοίκηση του στρατού της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας έπρεπε να αποφασίσει – να συνεχίσει τον άριστο αγώνα σε δύο μέτωπα, ή να προσχωρήσει στο στρατό της Γαλικίας, και να συμβιβαστεί με τους μπολσεβίκους. Κάποιοι δέχθηκαν τη συνεργασία με τους Λευκούς, ενώ οι άλλοι – με τους μπολσεβίκους. Ο ηγέτης Συμόν Πετλιούρα και η πλειοψηφία της πολιτικής διοίκησης της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας επέλεξαν την τρίτη λύση – προσφυγή στα Πολωνικά εδάφη και αφοπλισμός.

Ο Διοικητής του Ενεργού στρατού της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας Β. Ν. Τιουτιούννικ, μαζί με τον αρχιστράτηγο Μ. Β. Ομελιάνοβιτς-Παβλένκο αποφάσισαν να συνεχίσουν τον αγώνα – να μετασχηματίσουν τον στρατό σε ομάδες ανταρτών, να κάνουν επιδρομές σε όλη την Ουκρανική επικράτεια, μέσω

Κόκκινων και Λευκών στρατιωτών, και προς την άνοιξη να ξεσηκώσουν την εξέγερση. Στις 6 Δεκεμβρίου 1919 ξεκίνησε η Χειμερινή εκστρατεία των πέντε χιλιάδων στρατιωτών της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας, με επικεφαλής τον Ομελιάνοβιτς-Παβλένκο, ο οποίος αντικατέστησε των άρρωστο με τύφο Τιουτιούννικ, στη θέση του αρχηγού του στρατού της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας. Κατά την επίθεση στο Κίεβο, κατόρθωσαν να σπάσουν το μέτωπο των Λευκών και να μπουν στην περιοχή του Κιέβου, όπου οι πολεμιστές ξεκουράστηκαν και ήταν έτοιμοι για τον περαιτέρω αγώνα.

Το Φεβρουάριο 1920, ξεκίνησαν οι σκληρές μάχες απέναντι στον Κόκκινο στρατό, ο οποίος εκείνο τον καιρό, είχε ήδη παραμερίσει τους Λευκούς προς το Νότο. Στις 7 Φεβρουαρίου, ο Ντενίκιν παρέδωσε την Οδησσό στους μπολσεβίκους και υποχώρησε προς την Κριμαία. Εκείνη τη χρονική περίοδο, στη Βαρσοβία, ο Σ. Πετλιούρα είχε συνάψει με την Πολωνική Κυβέρνηση Συνθήκη Ειρήνης, σύμφωνα με την οποία θα δημιουργούταν η Πολωνό-Ουκρανική Στρατιωτική Ένωση κατά της σοβιετικής Ρωσίας. Κοντά στην πόλη Καμιανέτς-Ποντίλσκυ και στο Μπρεστ-Λυτόβσκυ άρχισαν να δημιουργούνται καινούριες ουκρανικές μεραρχίες. Ο στρατός της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας, με επικεφαλής τον Ομελιάνοβιτς-Παβλένκο, κατά την εξαμηνιαία διάρκεια της Χειμερινής εκστρατείας, περπάτησε 2500 χιλιόμετρα· στις 6 Μαΐου 1920 διαπέρασε τη γραμμή του σοβιετικού στρατού και προσαρτήθηκε στο πολωνό-ουκρανικό μέτωπο.

Η εξέλιξη των γεγονότων αυτών αντανακλάται έντονα στις σελίδες των Ελληνικών εφημερίδων. Οι πληροφορίες δεν αντιστοιχούσαν πάντοτε στην πραγματικότητα, όμως μαρτυρούσαν το ενδιαφέρον της Ελληνικής κοινωνίας για την κατάσταση στην Ανατολή.

Τι έγραφαν οι Ελληνικές εφημερίδες

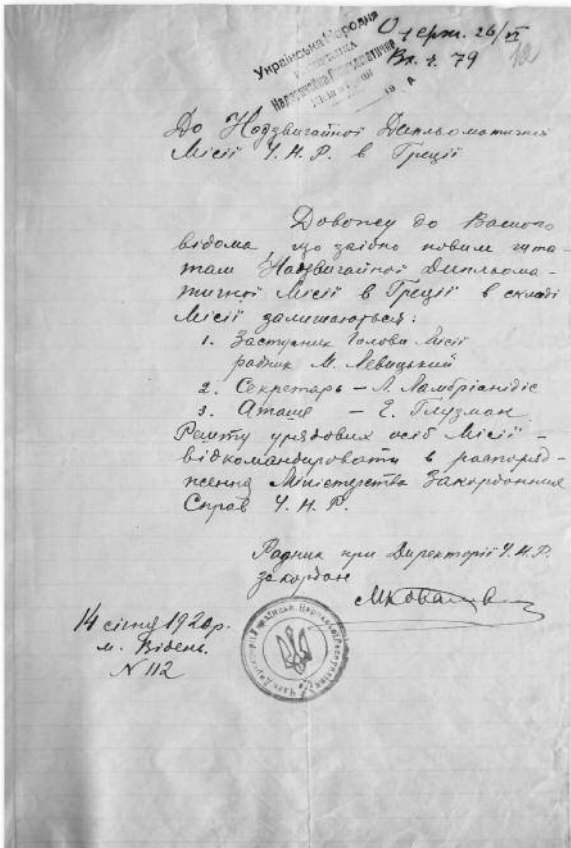
Στην εφημερίδα «Νέα Ελλάς», της 23ης Νοεμβρίου / 6ης Δεκεμβρίου 1919, δημοσιεύθηκε ένα άρθρο με τίτλο «Ρωσία μεγάλη ή μικρή;», όπου ο συντάκτης του παρατηρεί: «Ο Ντενίκιν, που δεν κατάφερε να εξοντώσει τον Λένιν, προτίμησε να στραφεί κατά του Ουκρανού Αρχιστράτηγου Πετλιούρα, τον οποίον και νίκησε, αν θα πιστέψουμε τις τελευταίες ειδήσεις. Ο Πετλιούρα αγωνίζεται για την ανεξάρτητη Ουκρανία, διαχωρισμένη από την υπόλοιπη Ρωσία. Ο Ντενίκιν επιθυμεί μια ολόκληρη Ρωσία, μεγάλη και ενωμένη, βασιζόμενη σε ιμπεριαλιστικές αρχές, η οποία θα μπορούσε να απειλήσει την ειρήνη σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως στα τσαρικά χρόνια. Θα ήταν περιττό να λέγαμε ότι οι συμπάθειες όλων εκείνων που υποστηρίζουν τα δικαιώματα των Λαών είναι στην πλευρά των Ουκρανών» [14].

Η «Le Messenger d'Athènes», της 18ης / 31ης Δεκεμβρίου 1919, δημοσίευσε άρθρο «Η κατάσταση στην

Ουκρανία», με τη δήλωση της Έκτακτης Διπλωματικής Αποστολής στην Ελλάδα, στο οποίο αυτή κατηγορηματικά διαψεύδει τις διαδιδόμενες ειδήσεις σχετικά με την «υποτιθέμενη φυγή του Αρχηγού του Εθνικού Δημοκρατικού Στρατού Πετλιούρα, ο οποίος βρίσκεται με τους στρατιώτες του στη Μπίλα Τσέρκβα κοντά στο Κίεβο και είναι έτοιμος για έναν ενεργό αγώνα κατά των ρώσωμπολσεβίκων...». «Η Διάψευση εκ μέρους της Ουκρανικής Διπλωματικής Αποστολής» δημοσιεύθηκε επίσης την ίδια ημέρα στην εφημερίδα «Νέα Ελλάς» [15].

Στο «Βαλκανικό Ταχυδρόμο», της 20ης Δεκεμβρίου / 2ας Ιανουαρίου 1920, δημοσιεύθηκε τηλεγράφημα από το Ελσίνκι, όπου αναφέρεται ότι ο στρατός του Πετλιούρα αναδιοργανώθηκε εντελώς και διεξάγει μια επιτυχημένη επίθεση κατά του στρατού του Ντενίκιν, ο οποίος στο Ουκρανικό μέτωπο βρίσκεται μεταξύ δύο πυρών, υπό την πίεση των Ουκρανών και των μπολσεβίκων. Το Ουκρανικό γραφείο ειδήσεων ενημέρωσε, ότι οι διαβουλεύσεις μεταξύ της Ουκρανίας και της Πολωνίας «κατέληξαν σε πλήρη συμφωνία» [16].

14 Ιανουαρίου 1920. Έκθεση του συμβούλου του Διευθυντηρίου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας από τη Βιέννη προς την Αποστολή στην Ελλάδα σχετικά με τη μείωση της αποστολής και την έγκριση του προσωπικού των τριών κυβερνητικών αξιωματούχων - αναπληρωτή του Επικεφαλής της Αποστολής συμβούλου Μ. Λεβύτσκι, γραμματέα Λ. Λαμπριανίδη και του ακολούθου Ε. Γκλούζμαν. ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας, Κίεβο. - Φ. 4441. - Οπ. 1. - Υπ. 4. Φύλλο 109.

Στην εφημερίδα «Ακρόπολις», της 25ης Δεκεμβρίου 1919 / 5ης Ιανουαρίου 1920, στο μήνυμα «Νέα ήττα του Στρατού του Ντενίκιν», δημοσιεύθηκαν νέα από το Βουκουρέστι, του δημοσιογράφου Π. Καλιγιάς: «Σύμφωνα με πληροφορίες από την Ουκρανία, ο στρατός του Ντενίκιν είχε μια σημαντική ήττα. Οι επαναστάτες κατέλαβαν τη Νότιο-Δυτική περιοχή του Χαρκόβου και πολλές άλλες πόλεις [17].

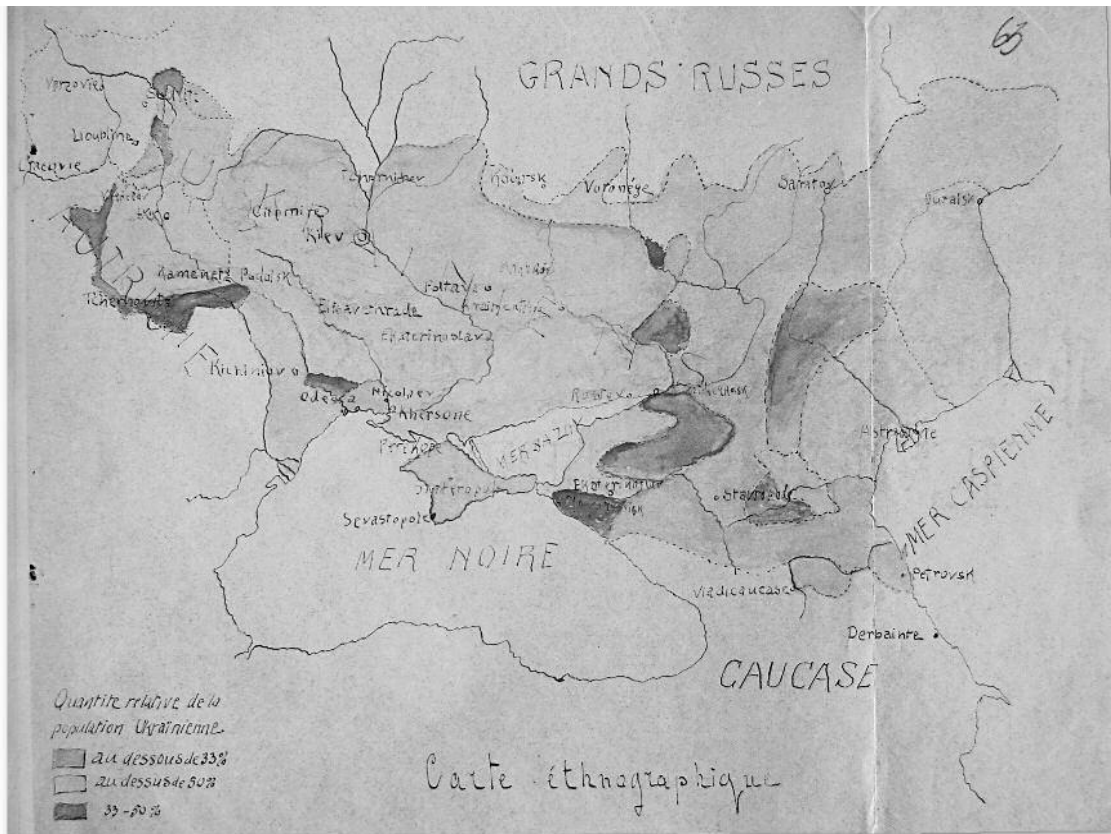
Στο σημείωμα «Ο Πετλιούρα στη Βαρσοβία», στην εφημερίδα «Νέα Ελλάς», της 24ης Δεκεμβρίου 1919 / 5ης Ιανουαρίου 1920, αναφέρθηκε το εξής: «Παρίσι, την 22η Δεκεμβρίου, ο Τύπος γράφει, ότι ο αρχιστράτηγος Σ. Πετλιούρα βρίσκεται στη Βαρσοβία, όπου λαμβάνει μέρος στις χρονοβόρες διαβουλεύσεις με τον ηγέτη του Πολωνικού κράτους, στρατηγό Πόζεφ Πιλσούντσκι» [18].

Στη «Νέα Αστραπή», της 24ης Δεκεμβρίου 1919 / 6ης Ιανουαρίου 1920, στο άρθρο «Ουκρανικό θέμα» υπήρχε η πληροφορία ότι όλη η Νότιο-Δυτική περιοχή της Ουκρανίας είναι καταστραμμένη και ότι εκεί βρίσκεται μόνο ένας μικρός στρατός των Ουκρανών. Οι μπολσεβίκοι δεν κατέλαβαν την Οδησό, επειδή θέλουν να συνεννοηθούν με τους Ουκρανούς για το θέμα της αναγνώρισης της αυτονομίας της Ουκρανίας. Η εφημερίδα «Αθήναι», της 26ης Δεκεμβρίου 1919 / 7ης Ιανουαρίου 1920, δημοσίευσε άρθρο ενός δημοσιογράφου από το Παρίσι: «Οι μπολσεβίκοι κατέλαβαν όλη τη Ρωσία μετά την ήττα του στρατού του Ντενίκιν, ο οποίος υποχώρησε στην κατεύθυνση της Οδησού» [19].

Ο «Βαλκανικός Ταχυδρόμος» για την Ουκρανία το 1920...

Η Ελληνική εφημερίδα «Βαλκανικός Ταχυδρόμος» ήταν μία από τις εκδόσεις, που συστηματικά αναφερόταν στο θέμα της Ουκρανίας το 1919 - 1920. Η έκδοση ασχολήθηκε και με το θέμα της θανατηφόρας αλλαγής για την Ουκρανική Λαϊκή Δημοκρατία και της επίθεσης των μπολσεβίκων στην επικράτεια της Ουκρανίας. Ως εκ τούτου, στις 25 Ιανουαρίου / 7 Φεβρουαρίου 1920 δημοσιεύθηκε ενημέρωση, ότι ο τακτικός σοβιετικός Ουκρανικός στρατός κατέλαβε την πιο σημαντική στρατηγική περιοχή στο Νότο της Χώρας - την Οδησό και το λιμάνι της, και με ταχείς ρυθμούς προχωράει προς τα δυτικά σύνορα της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας [20].

Και μάλιστα, σε ένα μήνα, στο τεύχος υπ' αριθμ. 725 της 25ης Μαρτίου / 7ης Απριλίου 1920, η εφημερίδα αναδημοσιεύει άρθρο της έκδοσης «Journal de Genève», από της 8 Φεβρουαρίου με τίτλο «Η ΦΡΙΚΗ ΤΟΥ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΙΣΜΟΥ», για τα γεγονότα στα Ουκρανικά εδάφη, και συγκεκριμένα στην πόλη Καμινένσκ-Ποντίλσκυ, στην οποία εκείνη τη χρονική περίοδο βρισκόταν η Κυβέρνηση της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας. Έτσι, έχουμε την εικόνα της Ουκρανίας το Φεβρουάριο του 1920, με μάτια ενός ξένου.

1920. Από τα έγγραφα της Έκτακτης Διπλωματικής Αποστολής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας στην Ελλάδα: εθνογραφικός χάρτης της Ουκρανίας. ΚΚΑΑ Ουκρανίας, Κίεβο. - Φ. 4441. - Οπ. 1. - Υπ. 9. Φύλλο 63.

ενημέρωναν την παγκόσμια κοινωνία για τις τρομερές συνέπειες του πολέμου – την τρομακτική υγειονομική κατάσταση στην Ουκρανία.

Απήχηση προκάλεσε η έκκληση της Ουκρανικής επιτροπής γυναικών με έναν εύγλωττο τίτλο «Προς τις μητέρες, γυναίκες, κόρες όλων των Λαών, για τις οποίες δεν είναι ξένο το αίσθημα της υπομονής, με θερμή παράκληση παροχής βοήθειας στην πληγμένη με αυτή την τρομερή θλίψη Χώρα». Αναφερόταν μια τραγική στατιστική από την έκδοση του Μέλους του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, του ταγματάρχη Ερνέστο Λεντερέι: τον Οκτώβριο 1919, το 30% του Ουκρανικού στρατού υπέφερε από τον επιδημικό τύφο, ενώ το 90% από τον υποτροπιάζοντα τύφο. Στην επαρχία Ποντίλσκ, όπου ο αριθμός του πληθυσμού ανερχόταν σε 4 εκατομμύρια κατοίκους, τον Οκτώβριο υπήρχαν 140 χιλιάδες άνθρωποι, πάσχοντες από τύφο. Στη Γαλικία η επιδημία εξαπλωνόταν με απίστευτα γρήγορους ρυθμούς. Από την 1η Νοεμβρίου έως την 6η Δεκεμβρίου, η Κυβέρνηση κατέγραψε 22.583 περιπτώσεις ασθενών με τύφο. Αυτή η εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση δημιουργήθηκε, επειδή στην επικράτεια της Ουκρανίας, και ιδιαίτερα στις δυτικές της περιοχές, υπήρξε ατελείωτος πόλεμος, με συνεχόμενες μετακινήσεις εχθρικών και φιλικών στρατευμάτων.

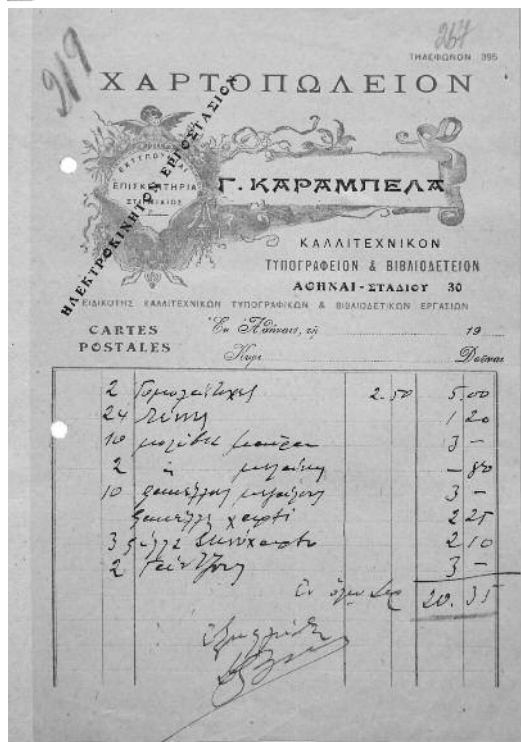
Τα στρατόπεδα εθελοντικά παραδοτέων και αποπλιζόμενων από την Πολωνική κυβέρνηση Ουκρανών πολιτών ή στρατιωτών έγιναν πηγή φριχτής διάδοσης

των επιδημικών ασθενειών. Για 20 – 30 χιλιάδες κατοίκους υπήρχε μόνο ένας ιατρός, ενώ δεν υπήρχαν φάρμακα, ρούχα και αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Η Επιτροπή τραβούσε την προσοχή της παγκόσμιας κοινότητας στο γεγονός, πως «όλη η Χώρα έγινε ένα μεγάλο πεδίο μάχης, στο οποίο περιφέρονται εκατοντάδες άστεγοι ανάπηροι και ορφανοί...» [24].

Ο «Ελεύθερος Τύπος», της 8ης / 21ης Δεκεμβρίου 1919 δημοσίευσε την Έκκληση προς τις γυναίκες όλων των Λαών, να απευθυνθούν προς τις κυβερνήσεις τους και να απαιτήσουν την ακύρωση της σκληρής απαγόρευσης παροχής φαρμακευτικής βοήθειας και ιατρικού εξοπλισμού [25]. Η Έκκληση των γυναικών της Ουκρανίας έφτασε στις γυναίκες της Ελλάδος μέσω της Διπλωματικής Αποστολής και δημοσιεύσεων στον Ελληνικό Τύπο [26].

Ίων Δραγούμης και ο Παύλος Λαμπριανίδης: συζήτηση για την Ουκρανία

Εν τω μεταξύ, το θέμα του μέλλοντος της Ουκρανίας και τα πιθανά πολιτικά σενάρια στην Ανατολή, παρέμειναν στο επίκεντρο του Αθηναϊκού Τύπου. Μεταξύ των πολυάριθμων δραματικών ειδήσεων και των σύντομων πληροφοριών, δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στις έντονες συζητήσεις για την Ουκρανία, οι οποίες, κατά καιρούς, δημοσιεύονταν στις σελίδες των ελληνικών εφημερίδων. Στις 2 / 15 Φεβρουαρίου 1920, στην αθη-

Δεκέμβριος 1919. Οι λογαριασμοί της Αποστολής για την έκδοση του "Ελληνο-Ουκρανικού Αγγελιαφόρου" από «ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΘΑΝ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ» και «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ Η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΗ» και απόδειξη του Λεωνίδα Παυλίδη για τις δαπάνες του περιοδικού. ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας, Κίεβο. - Φ. 4441. - Οπ. 1. - Υπ. 19. Φύλ. 341, 344, 348.

ναϊκή εφημερίδα «Πολιτεία» δημοσιεύθηκε άρθρο με τίτλο «Μπολσεβικισμός, Ανατολή και Ελληνισμός» [27]. Ο συντάκτης του, Ίων Δραγούμης, υπήρξε επαγγελματίας διπλωμάτης, απόφοιτος Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, γιος του Υπουργού Εξωτερικών Στεφάνου Δραγούμη, εγγονός του Έλληνα επαναστάτη και μέλους της μυστικής οργάνωσης «Φιλική Εταιρεία». Εργαζόταν στο Υπουργείο Εξωτερικών το 1901 ήταν Πρόξενος της Ελλάδος στην Ιταλία και Ελβετία· το 1902 – Υποπρόξενος στην πόλη Μπίτολα (Σκόπια). Το 1907 βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη και μαζί με άλλους Έλληνες – Μέλη του Κοινοβουλίου

της Τουρκίας εξέδιδε το περιοδικό «Πολιτική Ανασκόπηση». Το 1910-1912 συμμετείχε στους Βαλκανικούς πολέμους και είχε την τιμή να ανυψώσει την ελληνική σημαία επάνω από την απελευθερωμένη πόλη της Θεσσαλονίκης. Κατά την έναρξη του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου, ο Ι. Δραγούμης διορίστηκε Πρέσβης της Ελλάδος στη Ρωσία και διέμενε στην Αγία Πετρούπολη. Παρόλο που συνταξιοδοτήθηκε το 1915, συνέχισε να συμμετέχει στην πολιτική ζωή της χώρας. Ο ίδιος δεν υπήρξε υποστηρικτής του Ελ. Βενιζέλου και επέκρινε έντονα τις θέσεις του ως Πρωθυπουργού. Το 1920, στην αθηναϊκή έκδοση «Καθημερινή» δημοσιεύθηκε ένα από τα αντιβενιζελικά του άρθρα, το οποίο του κόστισε τη ζωή: στις 31 Ιουλίου 1920 φυλακίστηκε και εκτελέστηκε στους στρατώνες της περιοχής των Αμπελοκήπων. Λίγο πριν φθάσει στο τραγικό τέλος του, ο Ι. Δραγούμης προσπαθούσε να καταλάβει το λόγο της επιτυχίας των μπολσεβίκων στο χώρο της πρώην Ρωσικής Αυτοκρατορίας και τις περιπέτειες της διεθνούς διπλωματίας.

Έγραψε ότι το καθεστώς που δημιουργήθηκε στη Ρωσία από τη δικτατορία των αγροτών και εργατών, «ξεκίνησε» στις ημέρες μας και στις περιοχές, που παλιά ήταν υπό έλεγχο του Λευκού στρατού του Πουντένιτς, Ντενίκιν και Κολτσάκ. Επισήμαινε ότι στον αγώνα μεταξύ του Λευκού και του Κόκκινου στρατού, δε νίκησε τόσο ο Κόκκινος στρατός, όσο η μπολσεβίκικη ιδέα. Τα Κράτη της Αντάντ συνειδητοποίησαν ότι η διετής προσπάθειά τους να νικήσουν τη σοβιετική Ρωσία με αδήλωτο πόλεμο δεν έπληξε το ζήλο των Ρώσων αγροτών και εργατών. Οι προσπάθειες των δυτικών δυνάμεων να περιορίσουν το μπολσεβικισμό και να τον κλειδώσουν σε ένα σιδερένιο κύκλο του «ξεσηκωμού των γειτονικών χωρών για πόλεμο κατά της σοβιετικής Ρωσίας» ή να δημιουργήσουν «υγειονομικά σύνορα» γύρω από ένα επαναστατικό κράτος, δεν πέτυχαν λόγω της σκληρής αντίστασης των ανταρτών...». Ως εκ τούτου, ο Ι. Δραγούμης κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η νίκη του μπολσεβικισμού δε συνέβη εξαιτίας της στρατιωτικής δύναμης των σοβιετικών, αλλά λόγω της δύναμης της ιδεολογίας του μπολσεβικισμού.

Σε αυτό το άρθρο αντέδρασε ο Γραμματέας της Ουκρανικής Αποστολής Π. Α. Λαμπριανίδης, στις σελίδες του «Ελευθέρου Τύπου», με άρθρο «Απειλή του Μπολσεβικισμού;» [28]. Ο συντάκτης επισήμαινε ότι για τους Ρώσους η ιδεολογία αυτή είναι πανομοιότυπη με την ιδεολογία του εθνικισμού και ότι ο Δραγούμης σαφώς δεν κατανοεί την ουσία των αρχών του μπολσεβικισμού και δείχνει τη στοιχειώδη άγνοια για τα στρατιωτικά γεγονότα στην Ουκρανία. Ο Λαμπριανίδης πρότεινε στον Έλληνα αναγνώστη τη δική του άποψη για την κατάσταση.

Υποστήριζε, ότι οι μπολσεβίκοι κέρδισαν τους Λευκούς μόνο επειδή ήξεραν να πολεμάνε. Ο Κολτσάκ, ο Γιουντένιτς δεν μπόρεσαν να νικήσουν, λόγω του μικρού αριθμού των στρατευμάτων τους, σε σύγκριση με τους Κόκκινους. Ο μόνος στρατός που ήταν σε

στρατιωτική ετοιμότητα ήταν ο Εθελοντικός Στρατός του Ντενίκιν, ο οποίος είχε πλεονεκτήματα λόγω της δύναμης της περιοχής, που ενεργούσε. Τον ακολούθησε μια μάζα αγροτικού πληθυσμού, που ήταν σε διλλημμα – μπολσεβικισμός ή αντίδραση, και επέλεξαν τον Ντενίκιν. Αυτός είναι ο λόγος που ο Ντενίκιν κατάφερε να φθάσει ως το Κίεβο, κάνοντας επίθεση στους κόκκινους. Και οι επιτυχίες του θα μπορούσαν να εξηγηθούν μόνο από το γεγονός ότι είχε τη μοναδική στρατιωτική δύναμη ενάντια στους «Σοβιέτ» – τη συμμετοχή των Ουκρανών, οι οποίοι πολεμούσαν στο πλάι του, τρέφοντας ελπίδα ότι θα διατηρηθεί η ανεξαρτησία της Ουκρανίας. Όμως ο Ντενίκιν συνέχισε τις πανσλαβικές παραδόσεις και πήγε εναντίων του Λαού της Ουκρανίας, τον απαρνήθηκε και πολύ σύντομα ο Εθελοντικός Στρατός του βυθίστηκε στα αγανακτισμένα ύδατα του ουκρανικού ωκεανού.

Τα συμπεράσματα του αρθρογράφου ήταν τα εξής: η νίκη των μπολσεβίκων δεν αποτελούσε μια στρατιωτική νίκη, αλλά τη νίκη των αρχών τους. Μα με τι άλλο, παρά μόνο με τον Ουκρανικό παράγοντα, μπορεί να εξηγηθεί το γεγονός ότι ο Ντενίκιν έφθασε μέχρι το Κίεβο και μετά έπσε τόσο γρήγορα; Είναι λάθος να θεωρηθεί ότι η Αντάντ υποστήριζε τόσο θερμά τις αντιμπολσεβίκικες δυνάμεις. Αντίθετα, η Αντάντ καταδικάσε το Ουκρανικό έθνος στη χειρότερη δυστυχία και στέρησε από τον αγώνα αυτού τον πιο σημαντικό παράγοντα. Ο Ουκρανικός Λαός πέτυχε αυτό που απέτρεψε το σχέδιο των μπολσεβίκων – εξάντλησε σε τέτοιο βαθμό τον Κόκκινο στρατό, που αυτός παραλίγο να διαλυθεί.

Συνοψίζοντας τη συζήτηση με τον Δραγουμή, ο Λαμπριανίδης επέστησε την προσοχή της Ελληνικής κοινωνίας στο γεγονός, ότι μεταξύ των καταπιεζόμενων από τη Μοσχοβία εθνών, την πρώτη θέση κατέχει η Ουκρανία, και μετά την ήττα του Ντενίκιν, μόνο η Ουκρανία παραμένει μάχημη στους προμαχώνες του αγώνα ενάντια στους μπολσεβίκους. Ο εκπρόσωπος της Ουκρανικής Αποστολής ολοκλήρωσε με την οξεία ερώτηση, απευθυνόμενη προς την προοδευτική παγκόσμια κοινότητα: από τη στιγμή που απελευθρώθηκαν οι Λαοί της Τουρκίας και της πρώην Αυτοκρατορίας των Αψβούργων, είχε αναγνωριστεί από όλον τον Κόσμο και το δικαίωμα της Πολωνίας για ανεξάρτητη ζωή, – μπορούμε να ελπίζουμε, ότι και στους Ουκρανούς θα φερθούν το ίδιο δίκαια;

«Η τελευταία πράξη της Ουκρανικής τραγωδίας»

Προκειμένου η Ελληνική κοινωνία να πληροφορηθεί για το σύνολο των φρικτών εσωτερικών και εξωτερικών συνθηκών ζωής στην Ουκρανία εκείνη τη χρονική περίοδο, ο Μ. Π. Λεβύτσκι ετοίμασε ένα άρθρο στη γαλλική και στην ελληνική γλώσσα, με τίτλο «Η τελευταία πράξη της Ουκρανικής τραγωδίας», στο οποίο σημειώνει ότι η Ουκρανία εισέρχεται στην καινούρια φάση της αιματηρής τραγωδίας της.

Ο «Εθελοντικός» στρατός του Ντενίκιν νικήθηκε και διασκορπίστηκε, αφενός, από τους επαναστάτες – Ουκρανούς αγρότες και πληθυσμούς των περιοχών Κουμπάν και Καυκάσου, και αφετέρου, από την καινούρια επίθεση του Κόκκινου στρατού της σοβιετικής πλέον Ρωσίας.

Η ενεργητική υποστήριξη από τα Κράτη της Τριπλής Αντάντ της περιπέτειας του διοικητή Ντενίκιν – τον τελευταίο από τους αγωνιστές για την αποκατάσταση του παλαιού συστήματος της «Ενιαίας Αδιαίρετης» Ρωσίας, έληξε με ήττα. Την αποτυχία αυτή προέβλεπε και προφήτευε η γνήσια δημοκρατία της Ευρώπης και ο ανεξάρτητος Τύπος. Για αυτή την εξέλιξη με πολυάριθμες σημειώσεις και διαμαρτυρίες προειδοποιούσαν την Παγκόσμια Διάσκεψη Ειρήνης οι εκπρόσωποι των Λαών της πρώην Ρωσικής Αυτοκρατορίας, οι οποίοι με ηρωισμό υπερασπιζόνταν την ελευθερία και την ανεξαρτησία τους.

Ωστόσο, η επιθυμητή ειρήνη στην Ανατολική Ευρώπη δεν είχε επιτευχθεί. Η δηλωμένη αρχή του Wilson σχετικά με το δικαίωμα των Λαών για αυτοδιάθεση δεν εφαρμόστηκε ποτέ για την Ουκρανία. Ως μοιραίο λάθος ο Λεβύτσκι θεωρούσε την απόφαση των μεγάλων χωρών να σκίσουν το ζωντανό σώμα του Ουκρανικού Λαού και να δώσουν την Ανατολική Γαλικία στη «Μεγάλη Πολωνία». Η Ουκρανία διαιρέθηκε, παραβλέποντας όλες τις αρχές της δημοκρατίας, ματωμένη και καταστραμμένη από τον έκτο χρόνο του πολέμου. Πεθαίνοντας από τις ασθένειες εξαιτίας «υγειονομικού» αποκλεισμού, αυτή έχασε τον χειρότερο εχθρό της – τον αντιδραστικό ιμπεριαλισμό της Μόσχας, αλλά βρέθηκε μπροστά σε άλλον εχθρό – τον μπολσεβίκικο ιμπεριαλισμό της Μόσχας.

Θα είναι αυτή η πράξη η τελευταία σε αυτή την αιματηρή τραγωδία; Παρά τη φρικτή πραγματικότητα, στην ερώτηση αυτή ο Ουκρανός διπλωμάτης απάντησε, εκφράζοντας μια ελπίδα: «Θα περάσουν δύο άγριοι μήνες του χειμώνα και πριν την έναρξη των εργασιών στα χωράφια, ο Ουκρανός αγρότης, υπό την καθοδήγηση του αγαπημένου του ιδεολόγου Σ. Πετλιούρα, θα αποτινάξει τη βίαια επιβεβλημένη δικτατορία του προλεταριάτου· δε θα τον εμποδίζει πλέον ο Ντενίκιν με τα τανκς του, ίσως θα βοηθήσουν οι Καυκάσιοι, η Κουμπάν, η Λευκορωσία, η Λιθουανία, που σαν και αυτόν θέλουν να ζήσουν ελεύθεροι, όπως οι υπόλοιποι λαοί του κόσμου...» [29]. Αυτή ήταν η άποψη του Ουκρανού πολιτικού και πατριώτη, που κατανοώντας όλη την τραγικότητα της κατάστασης, συνέχιζε να υπερασπίζεται την ιδέα της ανεξαρτησίας με τη δύναμη της πέννας του.

Επίλογος

Η Έκτακτη Διπλωματική Αποστολή της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας στην Ελλάδα, έπαυσε να λειτουργεί στα τέλη του 1920, λόγω της ήττας του Διευθυντηρίου. Κατά τη διάρκεια των δύο ετών αναγκάστηκε να λειτουργεί υπό τις συνθήκες της διεθνούς απομόνωσης της Ουκρανίας, της δύσκολης εσωτερι-

κής κατάστασης στην Ελλάδα, της ενεργής αντίστασης των πολιτικών αντιπάλων και της έλλειψης επαρκούς χρηματοδότησης. Εντούτοις, ο πατριωτισμός και η ευθύνη των εκπροσώπων της Αποστολής επέτρεψαν να επιτευχθούν ορισμένα θετικά αποτελέσματα. Μεταξύ των διαφόρων επιτευγμάτων της δραστηριότητάς τους πρέπει να αναφερθεί η δημιουργία επαφών στην Ελλάδα με τους εκπροσώπους των πολιτικών κομμάτων, θρησκευτικών, επιστημονικών και πολιτιστικών φορέων, με τα διπλωματικά σώματα άλλων κρατών, η συνεργασία με τις γυναικείες οργανώσεις και τον Ερυθρό Σταυρό, η παροχή βοήθειας στους πρόσφυγες, η μελέτη της προοπτικής ανάπτυξης οικονομικών και πολιτιστικών διασυνδέσεων μεταξύ των δύο χωρών κ. λ. π.

Όμως, ιδιαίτερα σημαντική υπόθεση, στην ουσία και ζήτημα προτεραιότητας ήταν η αποκάλυψη της αλήθειας για την Ουκρανική Λαϊκή Δημοκρατία, δηλαδή το πληροφοριακό έργο της Ουκρανικής Διπλωματικής Αποστολής. Η προετοιμασία και διανομή από τον Φ. Π. Ματούσεβσκι του «Μνημονίου προς τη Βασιλική Κυβέρνηση των Ελλήνων από την Έκτακτη Διπλωματική Αποστολή της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας», η ίδρυση Γραφείου Τύπου και η έκδοση του «Ελληνο-Ουκρανικού Αγγελιαφόρου», η μελέτη των ιδιαιτεροτήτων του εγχώριου Τύπου, ενώ η ενεργή συμμετοχή των Ουκρανών διπλωματών στις πολιτικές συζητήσεις στις σελίδες του ελληνικού τύπου υπήρξε μια από τις λαμπερές πτυχές της δραστηριότητας της Αποστολής. Χάρη σε αυτό, η Ελληνική κοινωνία άρχισε να κατανοεί καλύτερα τα γεγονότα στην Ανατολή, καθώς και το ρόλο της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας στη διεθνή κοινότητα. Αυτό αποδεικνύεται από τις πολυάριθμες δημοσιεύσεις στον ελληνικό τύπο και εκδόσεις άλλων χωρών που κυκλοφορούσαν στην Αθήνα.

Σε γενικές γραμμές, ο ξένος τύπος, ανεξαρτήτως των πολιτικών προτιμήσεων, έδειξε ιδιαίτερη προσοχή στην τύχη της Ουκρανίας. Συστηματικά κάλυπτε και ανέλυε την εξέλιξη των γεγονότων στη χώρα μας, την τοποθέτηση των ταξικών δυνάμεων, τις θέσεις των πολιτικών κ. α. Οι Ουκρανοί διπλωμάτες χρησιμοποιούσαν τις σελίδες του Τύπου για να τονίσουν τους στόχους του Εθνικού απελευθερωτικού αγώνα, την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας, τις θέσεις των Ουκρανών ηγετών και τις συζητήσεις με τους αντιπάλους τους. Η συνεργασία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ήταν ίσως η πιο δυνατή πτυχή του έργου της Διπλωματικής Αποστολής της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας στην Ελλάδα, και αυτή η δραστηριότητά της μπορεί να θεωρηθεί ως η πιο επιτυχημένη. Το αρχείο της Αποστολής, ειδικότερα η συλλογή των δημοσιευμάτων στον αθηναϊκό Έντυπο Τύπο, αποτελεί μια σημαντική πηγή για την ιστορία του Εθνικού απελευθερωτικού αγώνα τη χρονική περίοδο του Διευθυντηρίου της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κεντρικό κρατικό αρχείο των ανώτατων αρχών της Ουκρανίας, Κίεβο [σε συνέχεια – ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο)]. – Φ. 4441. Έκτακτη Διπλωματική Αποστολή της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας στην Ελλάδα. 1919 – 1920. Οπ. 1. – Υπ. 29. Ημερολόγιο του Επικεφαλής της αποστολής του Φ. Π. Ματούσεβσκι, η αλληλογραφία του με τον γιο του Γιούρι Ματούσεβσκι. (20 Ιανουαρίου 1919 – 19 Απριλίου 1920). – 119 φύλλα.
- Ιστορία της ουκρανικής διπλωματίας: τα πρώτα βήματα στη διεθνή σκηνή (1918-1924): έγγραφα και ύλη / συντάκτης: Andriyevska L.V. [και άλλοι]. Σύνταξη: Κ. Ι. Grishchenko (επικεφ.) [και άλλοι]. – Κ.: Εκδόσεις ανθρωπιστικής λογοτεχνίας, 2010. – Σελ. 346-347.
- Δανιλένκο Β., Μιρονέτς Ν. Αναφ. εργασία, σελ. 327.
- Το ίδιο. Σελ. 33, 40.
- Ιστορία της ουκρανικής διπλωματίας: τα πρώτα βήματα... – Σελ. 332.
- Το ίδιο. – Σελ. 329-330.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 8. Αλληλογραφία με το Υπουργείο Εξωτερικών σχετικά με τον διορισμό και μεταφορά του προσωπικού της Αποστολής, την πληρωμή της συντήρησης, την οικονομική κατάσταση της Αποστολής και ζήτηση της ύπαρξής της, τον θάνατο του Επικεφαλής της Αποστολής τον Ματούσεβσκι κλπ. (Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1919). – Φύλλα 190-191.
- Δανιλένκο Β., Μιρονέτς Ν. Αναφ. εργασία, σελ. 94-106.
- Ιστορία της ουκρανικής διπλωματίας: τα πρώτα βήματα... – Σελ. 334.
- Το ίδιο. Σελ. 196.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 2. Το βιβλίο των εντολών της αποστολής. (20 Ιανουαρίου 1919 – 23 Απριλίου 1920). – Φυλ. 7 πάνω.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 10. Τα νέα της εφημερίδας "Πατρίς" σχετικά με το συνέδριο των κληρικών στην Αθήνα, το θάνατο του Επικεφαλής της Αποστολής στην Ελλάδα, Ματούσεβσκι. Αλληλογραφία με τον επικεφαλής της αντίστοιχης αποστολής στη Ρώμη για οικονομικά θέματα, ΥΠΕΞ για το χαμένο διπλωματικό διαβατήριο μέλους της αποστολής Γρινέβιτς. (1η Ιανουαρίου – 19 Απριλίου 1920). Φυλ. 37, 93, 107.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 4. Φυλ. 83-84.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. Έκτακτη Διπλωματική Αποστολή της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας στην Ελλάδα. – Οπ. 1. Υπ. 11. Άρθρα, μηνύματα και αποκόμματα από τον ελληνικό τύπο για την κατάσταση στην Ουκρανία. (1919 – 1920). – 111 φύλλα.
- Το ίδιο. Φυλ. 92-93.
- Το ίδιο. Φυλ. 91.
- Το ίδιο. Φυλ. 81 πάνω.
- Το ίδιο. Φυλ. 82.
- Το ίδιο. Φυλ. 81.
- Το ίδιο. Φυλ. 38.
- Το ίδιο. Φυλ. 12-18.
- Το ίδιο. Φυλ. 40.
- Το ίδιο. Φυλ. 38.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 5. Σημειώσεις, προσφυγές, παραγγελίες, πληροφορίες του Υπουργείου Εξωτερικών, πρεσβειών, διπλωματικών αποστολών της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας στο εξωτερικό σχετικά με τη στρατηγική και πολιτική κατάσταση στην Ουκρανία και αλληλογραφία μαζί τους. (13 Ιανουαρίου 1920 – 16 Μαρτίου 1920). – Φυλ. 6-7.
- Το ίδιο. Φυλ. 97.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 4. – Φυλ. 236-237α.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 11. – Φυλ. 47-48 πάνω, 58.
- Το ίδιο. Φυλ. 66-70.
- ΚΚΑΑΑ Ουκρανίας (Κίεβο). – Φ. 4441. – Οπ. 1. – Υπ. 4. – Φυλ. 225-229.

Μετάφραση: **Οκσάνα Ρομανιούκ.**
Επιμέλεια: **Γαλήνη Μασλιούκ.**